

Karta pracy IV/1a - Reakcje w roztworach: - rozpuszczanie, rozpuszczalność i krystalizacja

I. Rozpuszczalność

1. **Rozpuszczalność** - maksymalna ilość gram substancji, która w określonej temperaturze rozpuszcza się w 100g rozpuszczalnika dając roztwór nasycony.

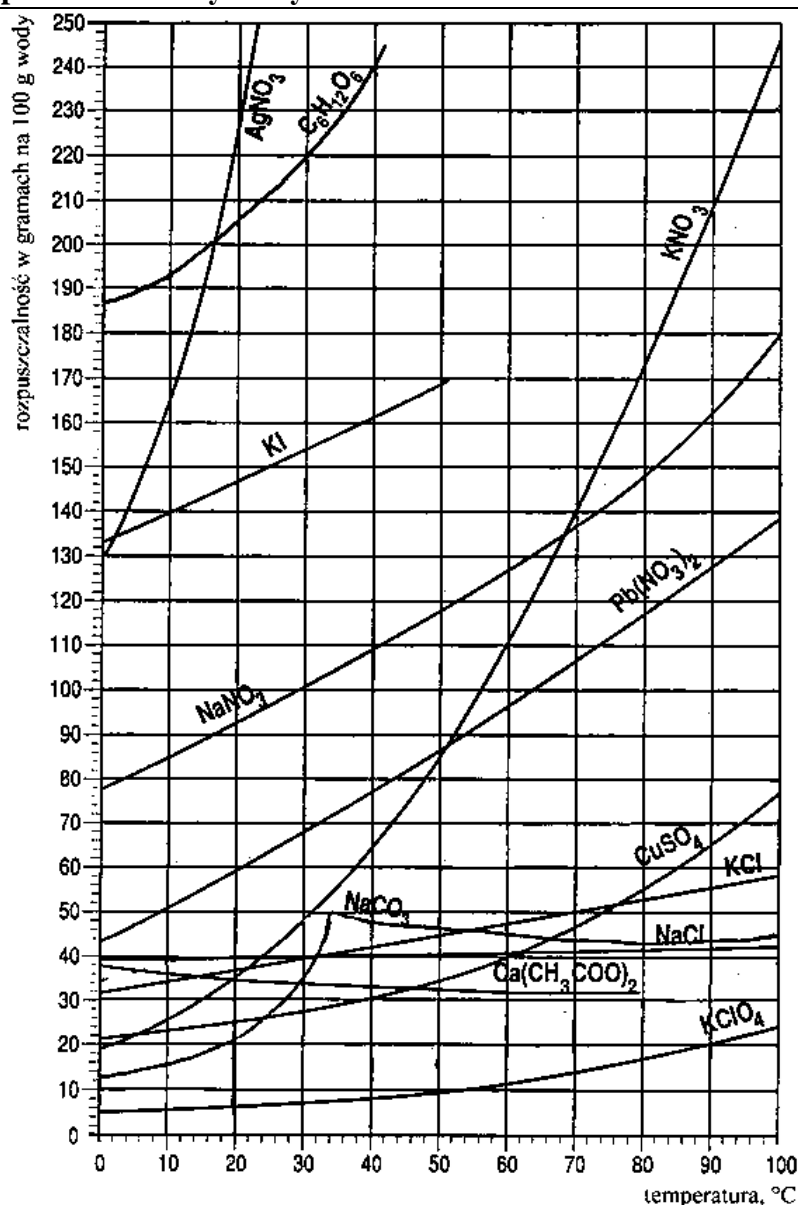
- **Roztwór nasycony** – to taki w którym ilość substancji rozpuszczonej jest równa jej rozpuszczalności,
- **Roztwór nienasycony** – ilość substancji rozpuszczonej jest mniejsza niż to wynika z jej rozpuszczalności,
- **Roztwór przesycony** – ilość substancji znajdującej się w roztworze jest większa niż to wynika z jej rozpuszczalności, czyli substancja w roztworze znajduje się w stanie równowagi dynamicznej między jej fazą rozpuszczoną i fazą nierozpuszczoną.

- ✓ Dla większości **substancji stałych** ich rozpuszczalność **wzrasta wraz ze wzrostem temperatury roztworu**,
- ✓ Dla **substancji gazowych** rozpuszczalność **maleje wraz ze wzrostem temperatury** a **wzrasta wraz ze wzrostem ciśnienia**.

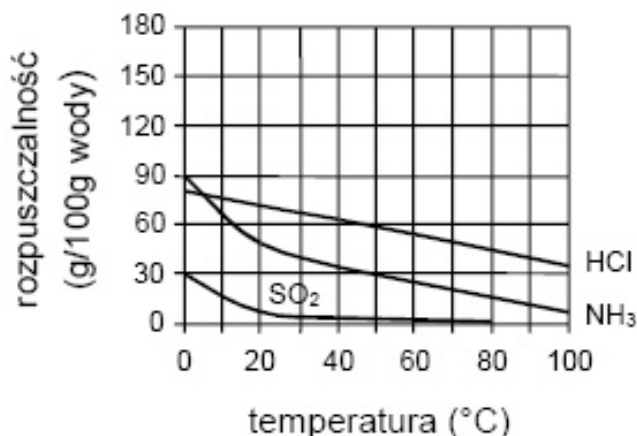
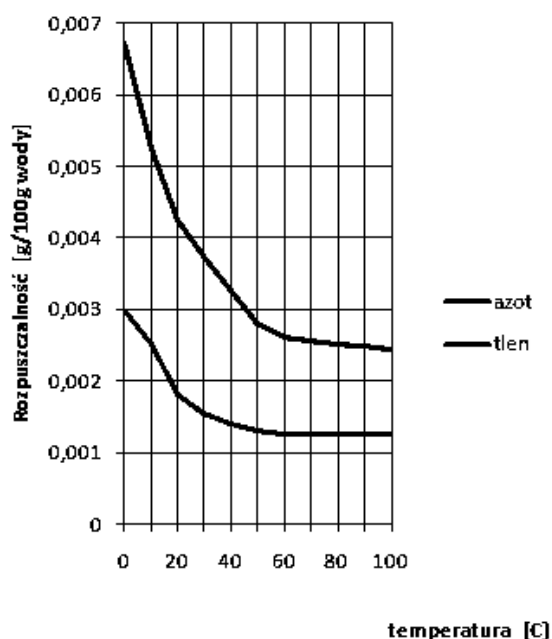
2. Sposoby wyrażania rozpuszczalności:

- **Liczba gramów substancji/ 100g rozpuszczalnika [g/100g]**

Rozpuszczalność wybranych soli w wodzie w zależności od temperatury

Rozpuszczalność wybranych gazów w wodzie w zależności od temperatury

➤ Liczba moli substancji w 1dm³ roztworu [**mol/dm³**]

- ✓ $\text{AgCl} - 1,33 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$
- ✓ $\text{AgBr} - 7,31 \cdot 10^{-7} \text{ mol/dm}^3$
- ✓ $\text{AgI} - 9,23 \cdot 10^{-9} \text{ mol/dm}^3$
- ✓ $\text{BaCO}_3 - 5,08 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$
- ✓ $\text{BaSO}_4 - 1,04 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$
- ✓ $\text{CaCO}_3 - 5,79 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$
- ✓ $\text{CaSO}_4 - 7,02 \cdot 10^{-3} \text{ mol/dm}^3$
- ✓

II. Rozpuszczanie i efekty towarzyszące procesowi rozpuszczania;

Roztworzenie – rozpuszczanie, któremu towarzyszą reakcje chemiczne, np. reakcja sodu z wodą, reakcja metalu z kwasem,

Dylatacja – zwiększenie objętości po wymieszanu rozpuszczalnika i substancji rozpuszczonej jako wynik powiększenia się dotychczasowych odległości między cząsteczkami,

Kontrakcja – zmniejszenie objętości w wyniku zmniejszenia się odległości między cząsteczkami (np. woda + alkohol daje zmniejszenie objętości ok. 3%)

Effekt energetyczny rozpuszczania substancji jest sumą efektów energetycznych poszczególnych etapów rozpuszczania: np. w przypadku rozpuszczania kryształów jonowych w rozpuszczalnikach polarnych (woda, etanol)

Etap I (E₁) – rozerwanie oddziaływań międzycząsteczkowych w rozpuszczalniku (wiązań wodorowych w zasocjowanych aglomeratach wody) [etap endoenergetyczny](#).

Etap II (E₂) - Wyrwanie jonów z węzłów sieci krystalicznej przez dipole wody i zniszczenie kryształu jonowego – [etap endoenergetyczny](#).

Etap III (E₃) – solwatacja (uwodnienie - hydratacja) jonów przez dipole wody – [proces egzoenergetyczny](#).

- ❖ Jeżeli $E_1 + E_2 < E_3$ to kryształ jonowy jest rozpuszczalny w wodzie, jeżeli $E_1 + E_2 > E_3$ to związek jest praktycznie nierozpuszczalny lub bardzo słabo rozpuszczalny, jego rozpuszczalność można zwiększyć przez podgrzanie roztworu (dostarczenie energii do układu).

III. Krystalizacja – proces odwrotny do rozpuszczania, efekty energetyczne odwrócone w stosunku do procesu rozpuszczania

Przykładowe zadania :

Zad.1. Na podstawie tabeli rozpuszczalności podaj (odczytaj) rozpuszczalność KNO_3 w temperaturach: 273K, 293K, 298K, 313K, 333K, 353K, 373K i uzupełnij tabelę:

Rozwiązanie:

273K/0°C	293K/20°C	298K/25°C	313K/40°C	333K/60°C	353K/80°C	373K/100°C
13,64g/100g	31,93g/100g	38,31g/100g	62,87g/100g	109,20g/100g	170,27g/100g	242,47g/100g

Zad. 2. Oblicz, ile gramów KNO_3 ulegnie krystalizacji jeżeli 85,68g nasyconego roztworu tej soli w temp. 100°C schłodzi się do temp. 60°C.

Rozwiązanie:

- Obliczenie masy nasyconego roztworu w temp. 100°C:
  - ✓ $m_r = 100g \text{ wody} + 242,47g \text{ soli} = 342,47g$
- Obliczenie masy soli zawartej w 80g nasyconego roztworu w 100°C
  - ✓
$$\begin{array}{rcl} 342,47g \text{ roztworu} & \text{-----} & 242,47g \text{ soli} \\ 85,68g & \text{-----} & x \end{array}$$
  - $$x = 60,66g \text{ soli}$$
- Obliczenie masy rozpuszczalnika (wody) w 85,68g roztworu
  - ✓ $m_{H_2O} = 85,68g - 60,66g = 25,02g = 25g \text{ wody}$
- Obliczenie masy soli, która rozpuści się w 25g wody w temp. 60°C dając roztwór nasycony:
  - ✓
$$\begin{array}{rcl} 100g \text{ wody} & \text{-----} & 109,20g \\ 25g & \text{-----} & x \end{array}$$
  - $$x = 27,30g \text{ soli}$$
- Obliczenie masy soli, która ulegnie krystalizacji po schłodzeniu roztworu:
  - ✓ $m = 60,66g - 27,30g = 33,36g$

Zad. 3. Oblicz, ile gramów KNO_3 trzeba dodatkowo rozpuścić w 125g nasyconego roztworu tej soli w temp. 0°C aby otrzymać roztwór nasycony w temp. 25°C.

Rozwiązanie:

- Obliczenie masy soli rozpuszczalnej w 125 g nasyconego roztworu w temp. 0°C:
  - ✓ Obliczenie masy nasyconego roztworu:
    - $m_r = 100g \text{ wody} + 13,64g \text{ soli} = 113,64g$
    - $$\begin{array}{rcl} 113,64g \text{ roztworu} & \text{-----} & 13,64g \text{ soli} \\ 125,00g \text{ roztworu} & \text{-----} & x \end{array}$$
    - $$x = 15g \text{ soli}$$

- Obliczenie masy wody w nasyconym roztworze w temp. 0°C:
✓ $m_{H_2O} = 125g - 15g = 120g$
- Obliczenie masy soli rozpuszczonej w 120g wody w temp. 25°C:
✓
$$\begin{array}{rcl} 100 \text{ g wody} & \text{-----} & 38,31 \text{ g soli} \\ 120 \text{ g wody} & \text{-----} & x \\ \hline & & x = 45,97 \text{ g soli} \end{array}$$
- Obliczenie masy soli, którą należy dodać aby otrzymać roztwór nasycony:
✓ $m = 45,97g - 15g = 30,97 \text{ g soli}$

Zad. 4. Oblicz, ile gramów wody należy odparować z 250g nasyconego roztworu KNO_3 w temp. 40°C aby z roztworu wytrącić tle soli, ile znajduje się w 150g nasyconego roztworu tej soli w temp. 20°C.

Rozwiązanie:

- Obliczenie masy soli zawartej w 250g nasyconego roztworu w temp. 40°C:
✓ $m_r = 100g \text{ wody} + 62,87g \text{ soli} = 162,87g$
$$\begin{array}{rcl} 162,87 \text{ g roztworu} & \text{-----} & 62,87 \text{ g soli} \\ 250,00 \text{ g roztworu} & \text{-----} & x \\ \hline & & x = 96,5 \text{ g soli} \end{array}$$
- Obliczenie masy soli zawartej w 150g nasyconego roztworu w temp. 20°C:
✓ $m_r = 100g \text{ wody} + 31,93g = 131,93g$
$$\begin{array}{rcl} 131,93 \text{ g roztworu} & \text{-----} & 31,93 \text{ g soli} \\ 150,00 \text{ g roztworu} & \text{-----} & x \\ \hline & & x = 36,3 \text{ g soli (do wytrącenia – krystalizacji)} \end{array}$$
- Obliczenie masy soli rozpuszczonej (w roztworze o temp. 40°C) po odparowaniu wody:
✓ $m = 96,5 \text{ g} - 36,3 \text{ g} = 60,2g$
- Obliczenie masy wody w której ulegnie rozpuszczeniu 60,20g soli:
✓
$$\begin{array}{rcl} 100 \text{ g wody} & \text{-----} & 62,87 \text{ g soli} \\ x & \text{-----} & 60,20 \text{ g soli} \\ \hline & & x = 95,75 \text{ g wody} \end{array}$$
- Obliczenie masy wody w 250g nasyconego roztworu:
✓ $m_{H_2O} = 250 \text{ g roztworu} - 96,5g \text{ soli} = 153,5g$
- Obliczenie masy wody do odparowania:
✓ $m_{H_2O} = 153,5g - 95,75g = 57,75g$

Karta pracy IV/1b – rozpuszczanie i rozpuszczalność

Nazwisko i imię: ..... Ocena .....

Zad. 1 . Na podstawie danych zawartych w tabeli dot. rozpuszczalności substancji [g/100g]:

?	0°C	20°C	25°C	40°C	60°C	80°C	100°C
<i>KOH</i>	<i>94,93g</i>	<i>113,68g</i>	<i>120,75g</i>	<i>137,53g</i>	<i>146,91g</i>	<i>161,78g</i>	<i>182,49g</i>
<i>MgCl₂</i>	<i>51,42g</i>	<i>55,23g</i>	<i>56,01g</i>	<i>58,15g</i>	<i>61,21g</i>	<i>65,62g</i>	<i>72,86g</i>
<i>ZnSO₄</i>	<i>41,04g</i>	<i>53,85g</i>	<i>57,73g</i>	<i>70,36g</i>	<i>72,71g</i>	<i>66,39g</i>	<i>60,26g</i>

- sporządź krzywe rozpuszczalności [g/100g] wodorotlenku potasu i chlorku magnezu, siarczanu(VI) cynku(II)
- na podstawie wykreślonych krzywych rozpuszczalności:
  - ✓ podaj rozpuszczalność KOH i MgCl_2 w temp. 30°C
  - ✓ podaj dwie temp. w których rozpuszczalność ZnSO_4 ma identyczną wartość.

Zad.2. *Oblicz, ile gramów MgCl_2 trzeba dodatkowo rozpuścić w 250g nasyconego roztworu tej soli o temp. 20°C aby otrzymać roztwór nasycony w temp. 40°C .

Zad.3. Oblicz, ile gramów wody należy odparować z 150g nasyconego roztworu KOH w temp. 60°C aby z roztworu wytrącić 25g KOH.

Zad.4. Oblicz, ile gramów siarczanu(VI) cynku(II) i wody znajduje się w 80g nasyconego roztworu o temp. 25°C.

Zad.5. Oblicz, ile gramów wody należy dodać do 14g ZnSO_4 aby otrzymać roztwór nasycony w temp 60°C .

Zad.6. Oblicz, ile gramów chlorku magnezu należy dodać do 75g wody aby otrzymać nasycony roztwór o temp. 20°C.

Rozwiązania:

This image shows a full page of blank graph paper. The grid consists of small, uniform squares formed by thin, light gray lines. There are no margins, text, or other markings on the page.